

Markbädd intill gravfältet Lid 64:1

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Lid 64:1
Stora Lundby 1:4
Lid socken
Nyköpings kommun
Södermanland

Ingela Harrysson

Markbädd intill gravfältet Lid 64:1

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Lid 64:1

Stora Lundby 1:4

Lid socken

Nyköpings kommun

Södermanland

Ingela Harrysson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

Omslagsbild: utsnitt ur 1677 års karta över Ripsa socken

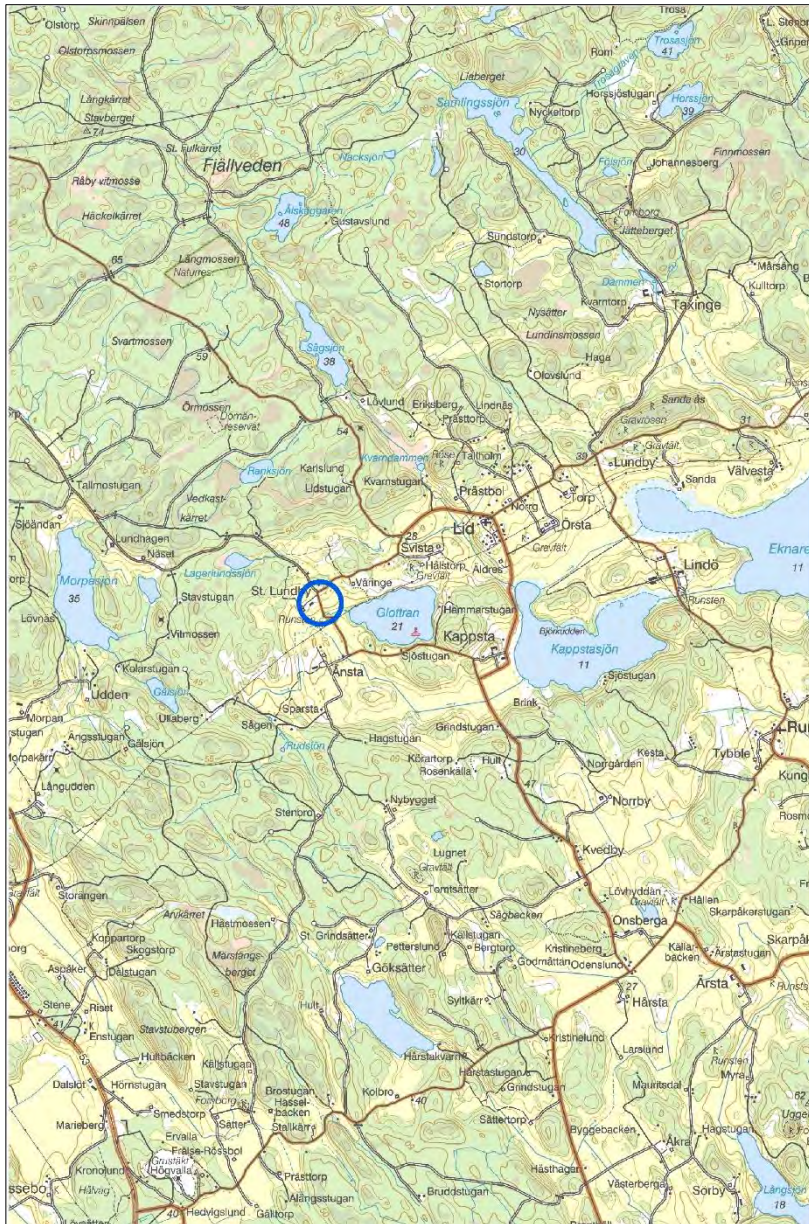
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-391-0

Tryck: Just Nu, Västerås 2014.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Undersökingsresultat.....	6
Datering.....	8
Tolkning och utvärdering	9
Referenser.....	10
Kart- och arkivmaterial.....	10
Otryckta källor.....	10
Litteratur.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10
BILAGOR	11
Bilaga 1. Schakt.....	11
Bilaga 2. Anläggningstabell.....	11
Bilaga 5. ¹⁴ C-analyser	12

Figur1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en blå ring. Utsnitt ur digitala terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård har utfört en förundersökning i form av schaktningsövervakning i fornlämningsområde Lid 64:1, gravfält. Anledningen till övervakningen var renovering av befintligt avloppssystem där det skulle grävas för ny markbädd. Schaktet som grävdes i befintlig åkermark var cirka 24 m² stort och djupet varierade mellan 0,4–0,6 meter. Det framkom tre förhistoriska anläggningar i form av två härdbottnar, varav en daterades till romersk järnålder, samt ett stolphål.

Inledning

Med anledning av förfrågan om att få gräva för förbättring av befintligt avlopp inom fastigheten Stora Lundby 1:4 har Länsstyrelsen i Södermanlands län fattat beslut om en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Förundersökningen utfördes av Stiftelsen Kulturmiljövård i augusti 2014. Den förundersökta ytan omfattade cirka 24 m² och bekostades av Länsstyrelsen i Södermanland då det är ett arbetsföretag av mindre omfattning föranledd av en tvingande omständighet. Syftet med förundersökningen var dels att fastställa södra begränsningen för Lid 66:1, gravfält dels fastställa förekomst av idag okända fornlämningar.

Syfte och metod

Förundersökningen hade som syfte att kontrollera om och i vilken omfattning det förekom fornlämningar i anslutning till gravfältet Lid 64:1. Om lämningar av enkel karaktär påträffades skulle dessa undersökas och dokumenteras inom ramen för förundersökningen.

Schaktet togs upp i befintlig åkermark och grävdes skiktvis ned till anläggningsnivå alternativt den sterila undergrunden. I förhållande till gravfältet Lid 64:1 var schaktet placerat intill en trevägskorsning i anslutning till gravfältets sydvästra ytterkant. Schakt och anläggningar mättes in med GPS, fotograferades och undersöktes i sin helhet samt beskrevs. Träkol insamlades från A1, härdbotten för att möjliggöra datering.

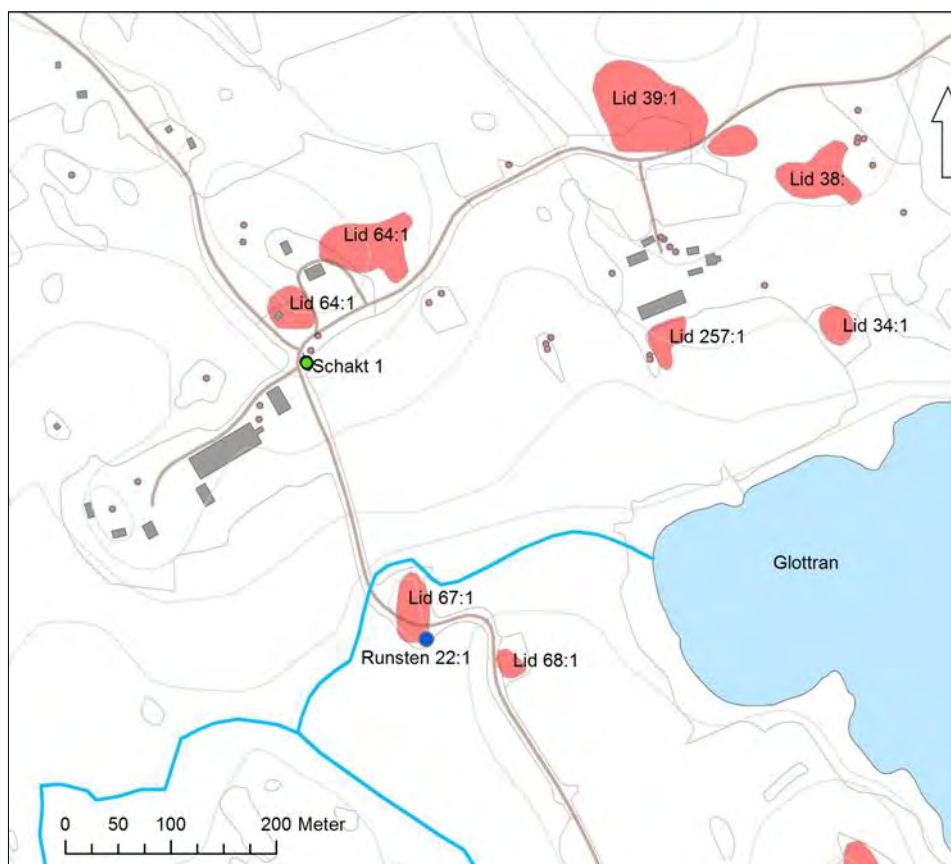
Topografi och fornlämningsmiljö

Stora Lundby ligger inom riksintresse för kulturmiljövården Lid-Runtuna-Spelvik-Ludgo-Lästringe, D47, som räknas som en centralbygd fullt koloniserad vid slutet av järnåldern men som sannolikt tas i anspråk för bosättning redan under bronsålder. Undersökningsområdet låg i befintlig åker i en sydsluttning ned mot sjön Glottran. Sjön har sannolikt varit en del av det vattenbaserade kommunikationssystem som stäcker sig mellan kusten i öster och in mot Södermanlands sjöar med Mälaren i norr. Och antagligen har detta system av transportmöjligheter på vatten bidragit till att området koloniserats redan från bronsålder. För att under järnåldern vara en fullt koloniserad trakt.

Närområdet utgörs till stora delar av åkermark med impediment, skog med moränhöjder och små bergskrön. Området är rikt på fornlämningar i form av gravfält,

ensamliggande stensättningar, runstenar och hällristningar främst i form av skålgropar. Vid en jämförelse mellan dagens karta (figur 2) och den geometriska kartan från 1677 (se omslaget) ser man att fornlämningsmiljön är i princip intakt.

Figur 2. Fornlämningsmiljön kring Stora Lundby. Skala 1:5000.

Enligt uppgifter i FMIS består gravfältet RAÄ 64:1 som idag är uppdelat i två enheter av minst 8 högar 8–12 meter i diameter och cirka 15 runda stensättningar 4–10 meter i diameter, varav flera av fornlämningarna har omfattande schaktskador. Vägen som löper nedanför gården är sannolikt anlagd inom gravfältets utbredning vilket högarerna söder om vägen antyder.

Vid inventeringen av fasta fornlämningar i Lid socken 1959 görs en notering och en skrivelse till arrendatorn av gården om fornlämningsbeståndet på gården. Intressant är att det i skrivelsen framgår att gravfältsdelen söder om huset har täckts över med schaktmassor och att det söder om slutningen mot landsvägen finns 2-3 terrasserings som har kontakt med gravfältet (ATA 1157).

Undersökningsresultat

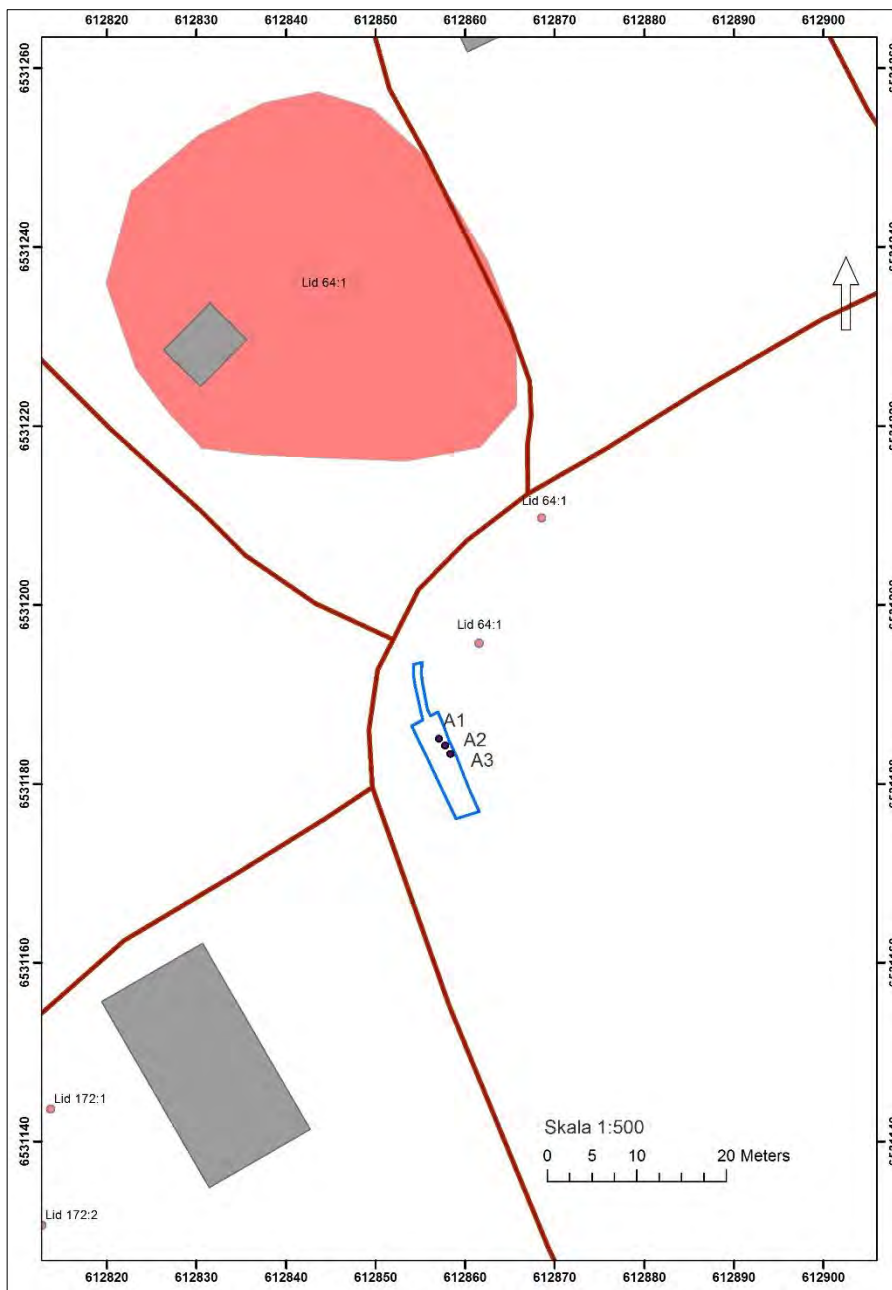
I schakt 1 var ploglagret mellan 0,4–0,6 meter tjockt och bestod av humus med inslag av lera. I skiljet mellan ploglagret och den sterila leran fanns tendenser till rester efter kulturlager i form av strimmor av träkol med inslag av bränd lera. På samma nivå som resterna efter det förmodade kulturlagret framkom tre anläggningar (A1–A3) i form av två hårdbottnar och ett eventuellt stenskött stolphål. Lämningarna påträffades i den

norra delen av schaktet och framträdde tydligt i den sterila leran. I den bäst bevarade anläggningen, härd A1, togs ett ^{14}C prov som daterades till romersk järnålder.

Figur 3. Schakt 1 från norr med sjön Glottran i bakgrunden. Foto Ingela Harrysson.

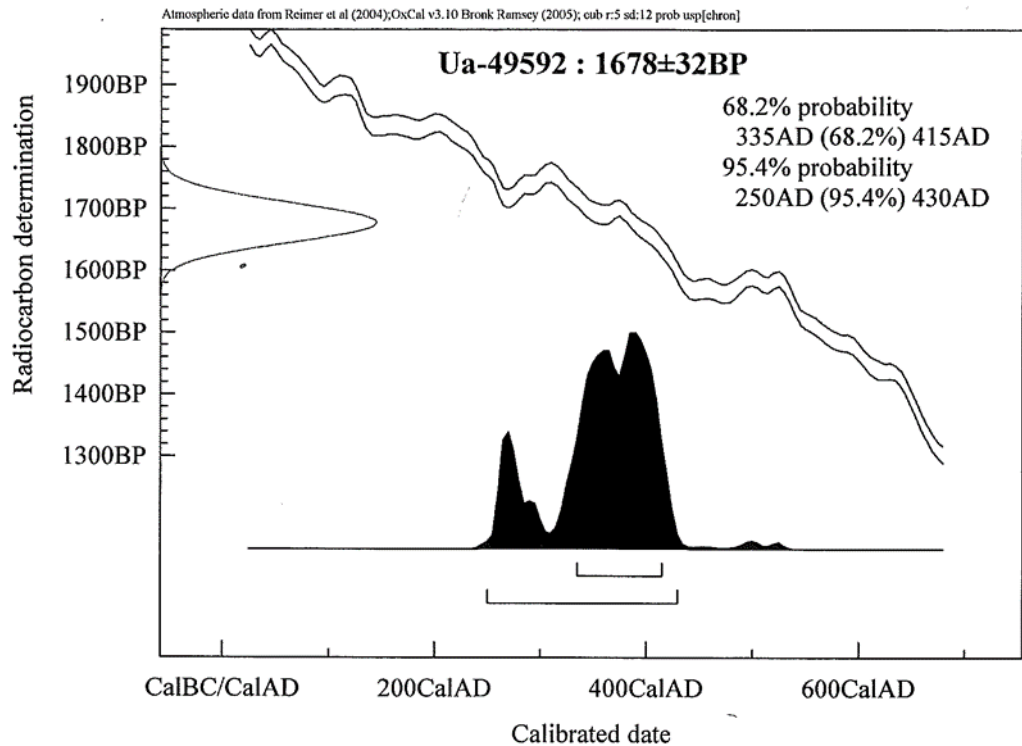

Figur 4. Schaktplan med anläggningar samt intilliggande fornlämningar. Skala 1:500.

Datering

Ett ^{14}C prov togs från härden A1. Analysen utfördes på tall med en högsta egenålder av 400 år (Danielsson 2014). Provet daterades till 250–430 e.Kr, romersk järnålder.

Tolkning och utvärdering

Gravfältet Lid 64:1 har sin södra begränsning strax norr om schaktet för markbädden. Att det skulle finnas en gård eller ett område med aktiviteter knutna till gravfältet söder om dess i dagsläget kända utbredning förefaller som mycket troligt. Kända fornlämningar i området utgörs främst av gravfält. Dessa utgör då en indirekt indikation på förekomsten av boplatser/gårdar. Avståndet mellan gård och gravfält har under järnåldern varierat vanligt är dock att de är belägna relativt nära varandra. Tydligt i sammanhanget är att järnålderns gravfält bäst förstås ihop med gårdarna. Till skillnad från de kristna kyrkogårdarna som är separerade från bebyggelsen utgör gravfälten en viktig beståndsdel i gårdsterritoriet (Stenholm Hållans 2012:83f). Fram till 2012 fanns inte någon registrerad boplats i området utan den första framkom vid en arkeologisk utredning och påträffades sydöst om nu aktuellt område närmare sjön Glottran (Grusmark 2012). Utifrån det inventerade gravbeståndet inom Lid 64:1 ger gravfältet intrycket av att härröra från yngre järnålder. Dateringen från härden till romersk järnålder kan dock vara en indikation på att både det närliggande gravfältet och en eventuell gård har ett relativt stort tidsdjup.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Uppgifter ur FMIS

Geometrisk avmätning 1677 Ripsa socken.

ATA 1157/53

Otryckta källor

Danielsson, E. 2014 Vedartsanalyser på material från Södermanland, Lid sn. Stora Lundby och västmanland, Munktorp-Köping. Vedlab rapport 1475

Litteratur

Grusmark, C. 2012. Järnåldersboplats i Väringe: södermanland, Lid sn. UV rapport 2012:137

Hållans Stenholm, A-M. 2012. Fornminnen. Det förflutnas roll i det förkristna och kristna Mälardalen. Projekt Vägar till Midgård. Nordic Academic Press. Lund

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	14081
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-3958-2014, 2014-07-01
<i>Undersökningsperiod:</i>	Augusti 2014
<i>Exploateringsyta:</i>	24 m ²
<i>Personal:</i>	Ingela Harrysson
<i>Belägenhet:</i>	Stora Lundby 1:4, Lid socken, Nyköping kommun, Södermanlands län, Södermanland
<i>Ekonomisk karta:</i>	9H 6d
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99TM
<i>Koordinater:</i>	X612863 Y6531176
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Digital dokumentation förvaras hos KM
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakt

Schakt	Marksdrag och topografiskt läge	Längd, m	Djup, m	Area, m ²	Anmärkning	Anläggningar	Fynd	Underlag
Schakt 1	Åkermark, sydsluttning	10	0,4-06	24		A1-A3	-	lera

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl. nr	Typ	Fyllning	Anmärkning	Form i plan	Längd	Bredd	Djup	Schakt	m.ö.h
A1	Härdbotten	Lera m sot och kol	-	Rund	0,4	0,4	0,02-0,05	1	40
A2	Härd?	Lera med sot och kol	Diffus anläggning kan vara kulturlagerrest.	Rundad	0,35	0,5	0,02	1	40
A3	Stenskott stolphål	Lera, inslag av träkol		Rundad	0,4	0,4	0,25	1	40

Bilaga 5. ¹⁴C-analyser

Lab. nr	Prov nr	Anl. nr	Anläggningstyp	Material och kontext	¹⁴ C-ålder BP	δ ¹³ C ‰ PDB	Kalibrerad ålder 1 sigma	Kalibrerad ålder 2 sigma
Ua-49592	1	1	Härd	Träkol (tall)	1678±32	-24,9	335-415 AD	250-430 AD

Kalibreringar enl. Stuiver, Long & Kra 1993.